

ФОРМУВАННЯ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВПРОВАДЖЕННЯ ВНУТРІШНЬОГО ВУГЛЕЦЕВОГО РИНКУ СЕКТОРА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ

©2018 БУТРИМ О. В., ДРЕБОТ О. І., ШЕРШУН М. Х.

УДК 332:631.1

Бутрим О. В., Дребот О. І., Шершун М. Х. Формування інституціонального забезпечення впровадження внутрішнього вуглецевого ринку сектора сільськогосподарського землекористування

Мета статті – запропонувати напрямки формування інституціонального забезпечення впровадження новітнього фінансово-економічного інструменту внутрішнього вуглецевого ринку (ВВР) сектора сільськогосподарського землекористування та висвітлити аспекти розвитку законодавчого його забезпечення. Актуальність запропонованого інструменту підкреслюється необхідністю виконання Україною зобов'язань за РКЗК ООН, Кіотського протоколу та Паризької угоди, які спрямовані на протидію змінам клімату та адаптації до їх наслідків. Завдяки застосуванню методу статистичного аналізу та аналізу динаміки площ категорій землекористування в межах сільськогосподарських угідь доведено, що існуючі підходи сільськогосподарського землекористування негативно позначаються на стані агроекологічної та продовольчої безпеки держави, призводять до втрати родючості та сприяють зростанню обсягів викидів вуглецю з резервуару мінеральних ґрунтів. Запропонований підхід формує основи подальших науково-методологічних розробок щодо опрацювання теоретичних, нормативно-законодавчих, організаційно-економічних напрямків розбудови ВВР сектора землекористування. Показано аспекти подальшого вдосконалення законодавства та позитивний вплив ВВР на суміжні сектори господарювання.

Ключові слова: агроекологічна безпека, низьковуглецеве землекористування, інституціональне забезпечення, запаси вуглецю, резервуар мінеральних ґрунтів.

Рис.: 2. Бібл.: 8.

Бутрим Оксана Володимирівна – кандидат економічних наук, старший науковий співробітник, завідувачка лабораторії економіки низьковуглецевого розвитку агросфери відділу інституціонального забезпечення природокористування, Інститут агроекології і природокористування НААН України (вул. Метрологічна, 12, Київ, 03143, Україна)

E-mail: oksana.butrim@gmail.com

Дребот Оксана Іванівна – доктор економічних наук, професор, член-кореспондент НААН України, завідувачка відділу інституціонального забезпечення природокористування, Інститут агроекології і природокористування НААН України (вул. Метрологічна, 12, Київ, 03143, Україна)

E-mail: drebot_oksana@ukr.net

Шершун Микола Харитонович – доктор економічних наук, доцент, старший науковий співробітник лабораторії економіки низьковуглецевого розвитку агросфери відділу інституціонального забезпечення природокористування, Інститут агроекології і природокористування НААН України (вул. Метрологічна, 12, Київ, 03143, Україна)

E-mail: nature_us@ukr.net

УДК 332:631.1

Бутрим О. В., Дребот О. І., Шершун М. Х. Формирование институционального обеспечения внедрения внутреннего углеродного рынка сектора сельскохозяйственного землепользования

Цель статьи – предложить направления формирования институционального обеспечения внедрения инновационного финансово-экономического инструмента внутреннего углеродного рынка (ВВР) сектора сельскохозяйственного землепользования и осветить аспекты развития законодательного его обеспечения. Актуальность предложенного инструмента подчеркивается необходимостью выполнения Украиной обязательств по РКЗК ООН, Киотского протокола, Парижского соглашения, которые нацелены на противодействие изменениям климата и адаптации к их последствиям. Благодаря использованию метода статистического анализа и анализа динамики площадей категорий землепользования в пределах сельскохозяйственных угодий доказано, что существующие подходы сельскохозяйственного землепользования негативно сказываются на уровне агроэкологической и продовольственной безопасности государства, приводят к потере плодородия и содействуют увеличению объемов выбросов углерода из резервуара минеральных почв. Предложенный подход формирует основы дальнейших научно-методологических разработок для разработки теоретических, нормативно-законодательных, организационно-экономических направлений развития ВВР сектора землепользования. Показаны аспекты дальнейшего совершенствования законодательства и позитивное влияние ВВР на сопряженные сектора хозяйствования.

Ключевые слова: агроэкологическая безопасность, низкоуглеродное землепользование, институциональное обеспечение, запасы углерода, резервуар минеральных почв.

Рис.: 2. Библ.: 8.

Бутрим Оксана Владимировна – кандидат экономических наук, старший научный сотрудник, заведующая лабораторией, лаборатория экономики низкоуглеродного развития агросферы отдела институционального обеспечения природопользования, Институт агроэкологии и природопользования НААН Украины (ул. Метрологическая, 12, Киев, 03143, Украина)

E-mail: oksana.butrim@gmail.com

Дребот Оксана Ивановна – доктор экономических наук, профессор, член-корреспондент НААН Украины, заведующая отделом институционального обеспечения природопользования, Институт агроэкологии и природопользования НААН Украины (ул. Метрологическая, 12, Киев, 03143, Украина)

E-mail: drebot_oksana@ukr.net

Шершун Николай Харитонович – доктор экономических наук, доцент, старший научный сотрудник лаборатории экономики низкоуглеродного развития агросферы отдела институционального обеспечения природопользования, Институт агроэкологии и природопользования НААН Украины (ул. Метрологическая, 12, Киев, 03143, Украина)

E-mail: nature_us@ukr.net

UDC 332:631.1

Butrym O. V., Drebot O. I., Shershun M. Kh. The Formation of Institutional Provision for Introduction of Internal Carbon Market of the Sector of Agricultural Land Use

The article is aimed at suggesting directions of formation of institutional support for introduction of the innovative financial-economic instrument of the internal carbon market (ICM) of the sector of agricultural land use and highlighting aspects of development of its legislative provision. The relevance of the suggested instrument is underlined by the necessity for Ukraine to fulfill the obligations under the Framework Convention on Climate Change of the UN, the Kyoto Protocol, the Paris Agreement, which are aimed at counteracting climate changes and adapting to their consequences. Through the use of the method of statistical analysis together with the analysis of dynamics of land-use categories in terms of farmlands, it has been proved that existing approaches to agricultural land use have a negative impact on the level of agri-ecological and food security of the State, lead to the loss of fertility and contribute to the increase of carbon emissions from the reservoir of mineral soils. The proposed approach forms the bases of further scientific and methodological developments for elaboration of the theoretical, normative-legislative, organizational and economic directions of development of the ICM of the sector of land use. The aspects of further improvement of legislation and of positive influence of ICM on the associated economic sectors are displayed.

Keywords: agri-ecological security, low-carbon land use, institutional provision, carbon reserves, reservoir of mineral soils.

Fig.: 2. Bibl.: 8.

Butrym Oksana V. – PhD (Economics), Senior Research Fellow, Head of the Laboratory of the Economy of Low-Carbon Development of the Agrosphere of the Department of Institutional Environmental Management, Institute of Agroecology and Nature Management of the National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine (12 Metrolohichna Str., Kyiv, 03143, Ukraine)

E-mail: oksana.butrim@gmail.com

Drebot Oksana I. – D. Sc. (Economics), Professor, Corresponding Member of NAAS of Ukraine, Head of Department, Department of Institutional Environmental Management, Institute of Agroecology and Nature Management of the National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine (12 Metrolohichna Str., Kyiv, 03143, Ukraine)

E-mail: drebot_oksana@ukr.net

Shershun Nikola Kh. – D. Sc. (Economics), Associate Professor, Senior Research Fellow of the Laboratory of the Economy of Low-Carbon Development of the Agrosphere of the Department of Institutional Environmental Management, Institute of Agroecology and Nature Management of the National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine (12 Metrolohichna Str., Kyiv, 03143, Ukraine)

E-mail: nature_us@ukr.net

Завдання вдосконалення системи відтворення агроресурсного потенціалу України, і в тому числі родючості земель сільськогосподарського призначення, відповідає завданням, що знайшли своє відображення в ряді державних документів, таких як Концепція Державної цільової програми розвитку аграрного сектора економіки на період до 2020 року [1], Концепції реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року [2], Стратегії низьковуглецевого розвитку України до 2050 року [3]. Наведені документи прийнято в Україні з метою, з одного боку, збереження прийнятної рівня екологічної та продовольчої безпеки, а з іншого боку, це відповідає вимогам міжнародної спільноти за домовленостями РКЗК ООН, Кіотського протоколу та Паризької угоди, що також лежить у ключі євроінтеграційних прагнень України.

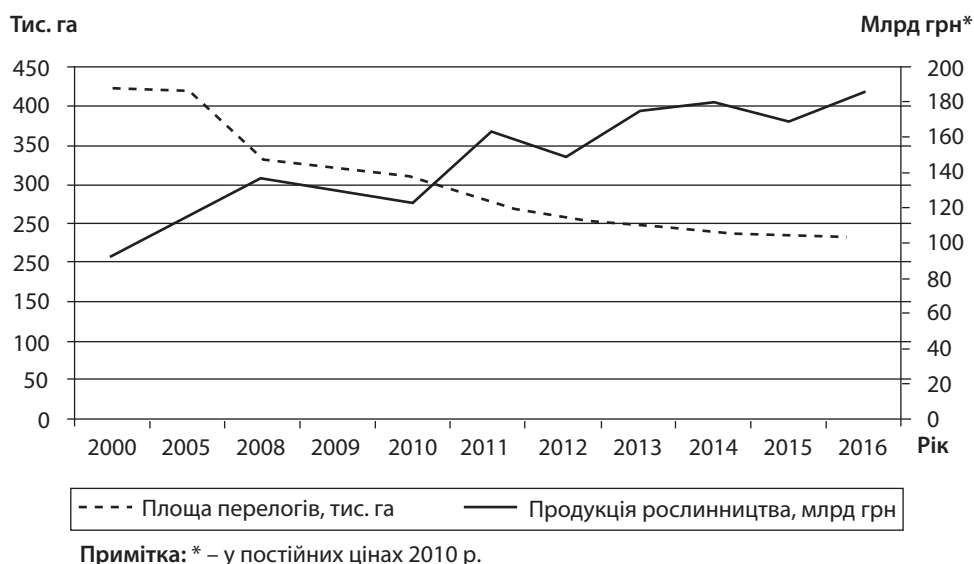
Відтворення і збереження прийнятної рівня родючості сільськогосподарських земель приводить до збільшення поглинання вуглецю резервуаром мінеральних ґрунтів, що відповідає запитам сьогодення, постулати яких було сформульовано у доповіді Гру Харлем Брундланд понад чверть століття тому. Трансформація ідей Ріо-1992 набуває нових обрисів у вигляді концепції низьковуглецевого розвитку (НВР), коріння якої походить з Рамкової конвенції ООН про зміну клімату. У контексті РКЗК ООН низьковуглецевий розвиток виражається через поняття «*Low-Emission Development Strategies*» (LEDS) – стратегії, яка, своєю чергою, орієнтується на національні довгострокові стратегії розвитку з низьким рівнем викидів вуглецю, а зрештою, всіх парникових газів (ПГ). Також вони мають на меті заплановані індикатори економічного розвитку, що містять заходи з пом'якшення впливу на зміну клімату та адаптації до їх наслідків. Впровадження LEDS не лише передбачає технологічну модернізацію виробничо-господарського комплексу, як окремої компоненти економічної системи, а й оновлення більш високого рівня – всіх складових виробничих етапів і споживання.

Виконання кола завдань, що окреслені у зазначених вище документах, стосовно сільськогосподарського землекористування обґрунтовується існуючим рівнем агроєкологічної безпеки та потребує низки різносторонніх зусиль щодо їх розв'язання. Актуальність дослідження підкреслюється виконанням цілі II з переліку цілей Стратегії низьковуглецевого розвитку України до 2050 року [3, с. 12]: «збільшення обсягів поглинання та утримання вуглецю завдяки застосуванню кращих практик ведення сільського і лісового господарств, адаптованих до зміни клімату». Політика щодо запобігання зміні клімату та адаптації у секторах землекористування і лісового господарства потребує зміцнення інституційного та вдосконалення нормативно-правового забезпечення діяльності, зокрема щодо збереження та посилення кліматоохоронної функції лісів і ґрунтів. Засто-

сування кліматично орієнтованих методів ведення сільського та лісового господарств приведе до збільшення обсягів поглинання та утримання вуглецю». Динаміка кількісних (просторових та обсягових) та якісних характеристик сільськогосподарського виробництва (динаміка обсягу вмісту гумусу та поширення деградаційних процесів ґрунтів) визначають потребу пошуку нових підходів щодо вирішення проблеми забезпечення прийнятної рівня агроєкологічної та продовольчої безпеки. Напрямок розв'язання такого завдання є запровадження низьковуглецевого використання земель (НВЗ) сільськогосподарського призначення, за умов запровадження якого забезпечується досягнення безвід'ємного балансу вуглецю, позитивні показники рентабельності агровиробництв рослинницького профілю та відкриваються можливості підвищення рівня капіталізації сільськогосподарських угідь.

Запровадження такого способу землекористування потребує вдосконалення розвитку нормативно-законодавчого поля та системи інституціонального забезпечення реалізації комплексу низьковуглецевих заходів, моніторингу дотримання їх умов та реєстрації результатів з подальшою їх обробкою. Запровадження внутрішнього вуглецевого ринку (ВВР) як фінансово-економічного інструменту торгівлі набутих вуглецевих одиниць є кінцевою метою НВЗ як інструменту, що за допомогою економічних важелів покликаний регулювати рівень агроєкологічної та продовольчої безпеки держави на тлі збереження позитивних показників рентабельності аграрних підприємств. НВЗ, будучи фактором відновлення і збереження агроресурсного потенціалу, актуалізує роль інституціональної компоненти розвитку агро-виробничого сектора. Цим обумовлюється необхідність консолідації зв'язків у системі взаємовпливів між інституціями суспільно-економічного розвитку в регіональному вимірі.

Зогляду на зростаючу тенденцію конверсії державної форми власності на сільськогосподарські землі та її соціально-економічні та екологічні наслідки, дослідниками зроблено висновок про те, що державне регулювання трансформаційних процесів у системі взаємозв'язків між суб'єктами землекористування є необхідним для збереження агроресурсного потенціалу. Результати проведених зарубіжних досліджень показали, що зазвичай переважають пріоритети економічних і політичних уподобань перед технічними і екологічними [4]. Аналогічні тенденції притаманні і для сектора агровиробництва України, коли на фоні нарощування обсягів виробництва агропідприємствами спостерігається ігнорування необхідності впровадження землеохоронних заходів та відбувається скорочення площ екологостабілізуючих угідь, що підтверджується статистичними даними (рис. 1).

Рис. 1. Динаміка обсягів виробництва продукції рослинництва та площі перелогів

Джерело: складено на основі даних статистичної звітності.

Для даних, які подано на рис. 1, спостерігається висока міра зв'язку оберненого характеру (коефіцієнт кореляції становить $-0,92$), що доводить вищенаведене ствердження. Ситуація обтяжується не лише негативними тенденціями в динаміці площ категорій землекористування в межах сільськогосподарських угідь (станом на 01.01.2016 р. площі лукопасовищних угідь скоротилися на 110 тис. га порівняно з 2005 р., садів, виноградників та багаторічних насаджень сумарно – на 195 тис. га, натомість площа ріллі зросла на 89,4 тис. га), а і даними, які опосередковано свідчать про порушення науково обґрунтованих агротехнологічних вимог і недостатній рівень впровадження землеохоронних заходів. Наприклад, обсяги внесення органічних добрив показують стабільну динаміку скорочення (відносно 1990 р. обсяги їх внесення зменшилися у понад 28 разів у 2015 р., а відносно 2005 р. – більше, як на 4 млн т до останнього часу; обсяги проведення робіт з рекультивациі скоротилися з 2,1 тис. га у 2005 р. до 0,1 тис. га у 2005 р.; обсяги проведення залуження – з 6,3 тис. га до 0,2 тис. га відповідно [5]).

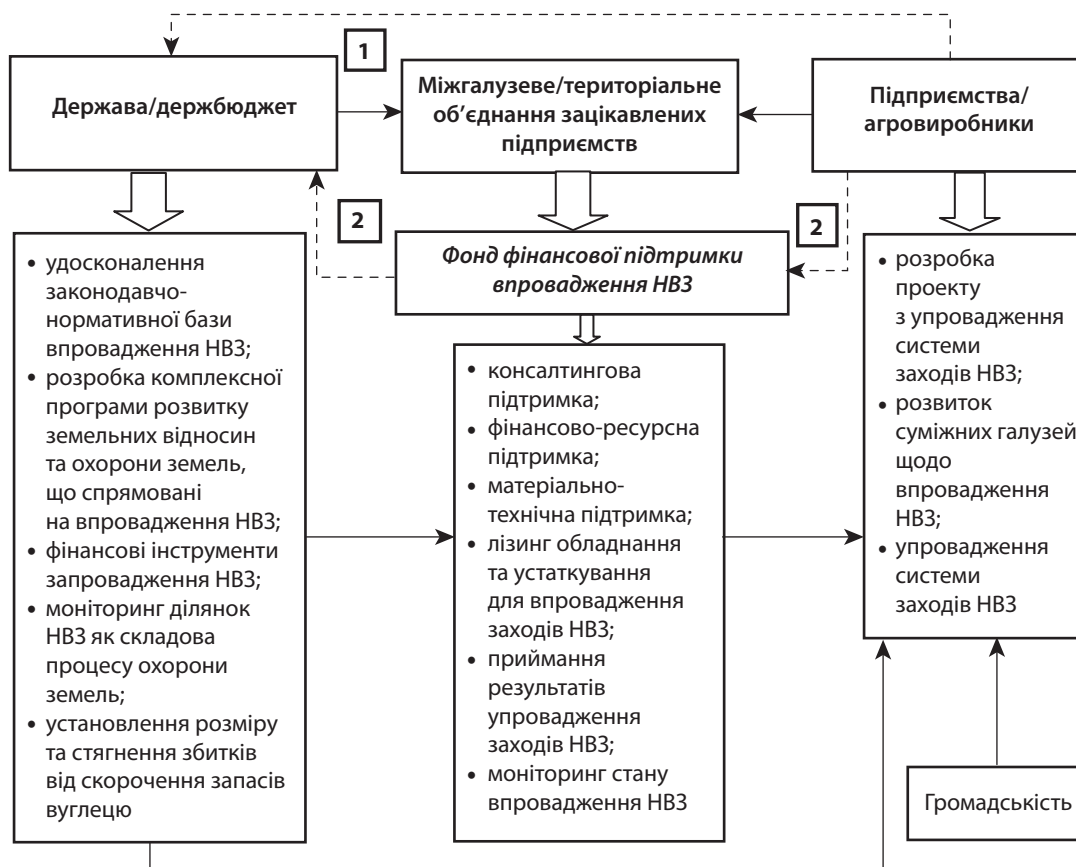
Окреслена ситуація не може не позначатися на показниках якісного стану ґрунтів агроугідь, що підтверджується активними темпами скорочення запасів вуглецю, які розраховуються за національною методологією [6, с. 106–124], використовуюваною для підготовки періодичної звітності України перед секретаріатом РКЗК ООН. Згідно з даними результатів кадастру викидів ПГ України [7], які були подані у 2015 р. та пройшли експертну оцінку, обсяги викидів вуглецю зросли від 5 до понад 10 млн т за період 2005–2015 рр. Усе це призводить до втрати агресурсного потенціалу, що підкреслює актуальність впровадження системи НВЗ. Це вимагає вдосконалення існуючого інституціонального забезпечення, що в підсумку активізує розвиток організаційно-економічних форм матеріально-

виробничих зв'язків між суб'єктами агровиробництва та сприятиме оптимізації фінансово-економічних витрат. Крім того, НВЗ є потужним інвестиційним джерелом для впровадження системи землеохоронних заходів через інструмент продажу набутих вуглецевих одиниць шляхом запровадження ВВР для цього сектора. На рис. 2 наведено принцип системи взаємодії між суб'єктами процесу відтворення агресурсного потенціалу на землях сільськогосподарського призначення, що є алгоритмом впровадження НВЗ.

Регулювання процесу впровадження НВЗ повинно відбуватися на законодавчій основі через організаційно-фінансові механізми. Державою забезпечується формування нормативно-правового і законодавчого поля, створення законодавчих норм щодо формування міжгалузевого чи територіального об'єднання зацікавлених підприємств, які бажають брати участь у запровадженні системи ВВР.

Також законодавчо мають бути встановлені обсяги необхідних платежів від зацікавлених підприємств, застосування системи заохочувальних пільг щодо обсягів та/або термінів фінансових виплат, стягнень плати за втрачену вигоду власнику ділянки, на якій ведеться господарювання з недотриманням заходів НВЗ, застосування фінансово-економічних інструментів пільгового кредитування, страхування тощо.

З метою забезпечення і прискорення відновлення агресурсного потенціалу територій зі зниженим рівнем вмісту вуглецю в ґрунтового покриві, а також оптимізації фінансових платежів та підтримки конкурентоспроможності зацікавлених підприємств обсяги виплат за землекористування повинні визначатись обсягами реалізації заходів НВЗ та якості цих робіт. Також це потребує врахування значень площі земель у користуванні агровиробництв та об-

Примітка: 1 – штрафні виплати за неналежне впровадження системи заходів НВЗ;
2 – відрахування коштів від продажу вуглецевих одиниць, що набуті в результаті впровадження системи заходів НВЗ.

Рис. 2. Удосконалення інституціонального забезпечення НВЗ

Джерело: складено та вдосконалено за [8, с. 14].

сягів збільшення запасів вуглецю на агроугіддях. Як показано на рис. 2, суб'єктами формування системи НВЗ виступають не лише держава, а і підприємства, діяльність яких призводить чи може призводити до зміни запасів вуглецю в землях, результати перевірки впровадження якої повинні бути в широкому доступі громадськості.

Прикладами державного регулювання можуть бути законодавчо закріплені норми за Законом «Про охорону земель», яким від виплат звільняються земельні ділянки з процесом реалізації рекультивациі, заходів тимчасової консервації або ті, що на початковій стадії агрообробітку, у тому числі ділянки молодих садових насаджень до початку збору врожаїв. Також землі науково-дослідного призначення; угіддя, що знаходяться в зоні радіаційного та хімічного забруднення, щодо яких накладено обмеження з ведення агровиробничої діяльності. Додатково від сплати податків за ці землі, згідно з пунктом 281.3 Податкового кодексу України, звільняються і платники єдиного податку, якщо вони беруть ці землі в оренду. Тобто, у такий спосіб реалізується державна політика

з підтримки агровиробників, що посилює їх можливість до впровадження землеохоронних заходів.

Доцільним вбачається застосування диференційованого підходу в питаннях щодо стягнення плати за використання земельних ділянок, наприклад взятих в оренду угідь з певною встановленою мірою деградації ґрунтів, які потребують впровадження заходів з рекультивациі, що є і заходами НВЗ. Обсяги плати мають бути обернено залежними від рівня потреби впровадження заходів НВЗ аж до нульового їх рівня, а контроль стану з боку держави забезпечується через систему моніторингу якісного стану земель та обсягів запасів вуглецю на одиницю площі. За результатами моніторингу мають складатися документи – акти перевірки стану ділянок, висновки яких повинні мати вплив на встановлення обсягів штрафних санкцій по відношенню до підприємств у разі негативного результату від впровадження заходів НВЗ. Забезпечення результату досягається за умов інтеграції впливів держави, господарюючих суб'єктів та контролю громадськості, що показано на рис. 2. Також необхідно на основі планового підходу з обов'язковим етапом звітності запроваджен-

ня на всіх рівнях інструментів не лише моніторингу й аудиту, а і гарантування підприємствам пільгових, податкових, бюджетних стимулів до реалізації всього комплексу науково обґрунтованих заходів НВЗ. Цим формується підґрунтя інституціонального розвитку безперебійного функціонування взаємозв'язків між суб'єктами господарської діяльності у процесі сільськогосподарського використання земель.

Рациональним кроком вбачається також створення об'єднань суб'єктів господарської діяльності за територіальною чи галузевою ознакою. Це відкриває шлях оптимізації використання фондових ресурсів та активізації фінансово-економічних потоків, що сприяє пожеввленню економічної ситуації на всіх рівнях. Функціонування таких груп агропідприємств засновується на принципах взаємної виручки, надання різноспрямованої підтримки: консультативної з питань технології реалізації заходів НВЗ чи з юридичних аспектів оформлення пакетів документів щодо як запровадження заходів НВЗ, так і проведення контролюючих етапів їх реалізації або з імплементації набутого досвіду до конкретних місцевих умов (сектор консалтингу); передача в тимчасове користування необхідних техніки чи агрегатів (сектор лізингу); видача позичок (фінансовий сектор) тощо.

Функціонування останнього вказаного аспекту фінансової підтримки потребує формування спеціальних депозитних рахунків, на які підприємства перераховують визначену частину фінансових ресурсів від продажу вуглецевих одиниць. Це є платіжні фінансові документи (авуари), що випускаються у еквіваленті 1 т С і передаються у власність підприємства (зараховуються на його рахунок) за результатами перевірки динаміки вмісту вуглецю у ґрунтах на сільськогосподарських угіддях, які знаходяться під обробіткою підприємства. У таких випадках підприємство повинно здійснити фіскальні виплати, на кшталт податків, за набуті авуари (вуглецеві одиниці) у грошовому вимірі встановлених обсягів – фінансово-економічні потоки, які на рис. 2 позначено цифрою 2, що сприятиме наповненню бюджету.

При успішному завершенні адміністративної реформи держави це сприятиме наповненню бюджетів місцевих рівнів, громад, а накопичені за рахунок таких виплат кошти повинні носити цільовий характер і спрямовуватися на впровадження заходів відновлення природоресурсного потенціалу регіонів – розширення площ лісових насаджень на землях, що належать територіальним громадам, боротьбу з ґрунтоутворенням, будівництво протиерозійних дамб, відновлення водно-болотних і лукопасовищних угідь, які не знаходяться в сільськогосподарському використанні тощо. У разі збільшення вмісту вуглецю підприємство збільшує свій рахунок авуарів, у протилежному випадку – вони знімаються з його рахунків.

За цих умов потребує законодавчого закріплення норма, згідно з якою підприємство набуває права реалізації агровиробничої діяльності з обробки сільськогосподарських земель з метою отримання товарної продукції лише за умови наявності на його рахунку авуарів. Це обмеження не розповсюджується на ділянки земель домогосподарств, прибудинкові території (городи). У випадках скорочення запасів вуглецю в землях за результатами оцінки впливу від їх обробітку, порівняно зі станом оцінки на початок виробничої діяльності, але за наявності залишків авуарів на рахунках підприємства від попередніх періодів, суб'єкти агровиробничої діяльності повинні обкладатися стягненнями на кшталт штрафів – фінансово-економічні потоки, які на рис. 2 позначено цифрою 1, що сприятиме, знову ж таки, наповненню бюджету, але вже державного рівня.

Накопичені за рахунок зазначених виплат кошти повинні носити цільовий характер і спрямовуватися на впровадження заходів з відновлення природоресурсного потенціалу на землях держзапасу, або на землях, відповідальність за результати господарської діяльності на яких вже не може бути встановленою, але ці землі потребують впровадження відновлюваних земле- чи природоохоронних заходів. Наприклад, до категорії таких земель належать кар'єри чи шахти, на яких видобуток копалин проводився до встановлення періоду незалежності України, але заходи з рекультивзації на них вчасно не здійснено. Такі випадки мають місце на практиці в результаті діяльності збанкрутілих підприємств та/або для випадків, коли сьогодні вже неможливо визначити юридичну особу, відповідальну за приналежність того підприємства, діяльність якого понад 25 років тому призвела до появи порушення земель чи втрати їх агоресурсного потенціалу. Окреслені ситуації підлягають проведенню спеціальної юридичної процедури контролю, а використання коштів – аудиту та інших перевірок. Результати всіх контрольних етапів та фінансових потоків повинні бути задокументовані та відкриті для доступу громадськості. Такий фінансовий інструмент носить стимулюючий характер для зацікавлених підприємств з метою забезпечення впровадження заходів з відновлення природоресурсного загалом і агоресурсного потенціалу територій зокрема.

Таким чином, зростає рівень капіталізації сільськогосподарських земель, а обсяги фінансових прибутків агропідприємств стають залежними від якості ґрунтового покриву, якого останні набувають після їх експлуатації. Отже, для набуття права сільськогосподарської діяльності рослинницького профілю і для збереження прийнятних рівнів рентабельності агровиробники будуть змушені дотримуватися науково обґрунтованих норм агротехнологій у реалізації своєї виробничої діяльності, що буде сприяти відновленню тваринницької галузі гос-

подарювання в Україні та ряду інших. З цих міркувань, запропонований інструмент НВЗ і ВВР є ключем до відновлення і збереження агресурсного потенціалу та забезпечення прийняттого рівня агроекологічної та продовольчої безпеки держави.

Додатково запровадження заходів НВЗ і забезпечення безвід'ємного балансу вуглецю стануть суттєвим стимулом для розвитку сільськогосподарського машинобудування оновленого профілю з характеристиками ощадливого впливу на ґрунтовий покрив (полегшеного виду машин і техніки з широкою колісною базою, що сприятиме уникненню переущільнення сільськогосподарських земель, та з комплексними агрегатами, які сприятимуть скороченню кількості проходів техніки по полях з урахуванням новітніх агротехнологічних вимог). Також це стане стимулом для зростання попиту на новітні агрохімічні засоби, що стимулюватиме розвиток відповідної галузі господарського комплексу країни. У підсумку – запровадження НВЗ сприятиме створенню додаткових місць працевлаштування, чим будуть створюватися стимули для покращення соціальної політики та оздоровлення соціально-економічного становища в сільській місцевості. Сумарно це відкриває додаткові аспекти подолання економічної кризи в Україні.

ВИСНОВКИ

1. Існуючий спосіб використання земель сільськогосподарського призначення негативним чином позначається на стані агроекологічної та продовольчої безпеки держави, призводить до втрати родючості та сприяє зростанню обсягів викидів вуглецю з резервуару мінеральних ґрунтів, що відображається як у статистичних даних, так і знаходить розрахункові підтвердження. Ситуація, що склалася, потребує законодавчих змін, удосконалення інституціональної складової процесу агровиробничої діяльності шляхом реформування організаційно-економічних зв'язків між суб'єктами агровиробництва при землекористуванні в напрямку формування НВЗ.

2. НВЗ забезпечує безвід'ємний баланс вуглецю в резервуарі мінеральних ґрунтів на землях сільськогосподарського призначення, відповідає виконанню завдань нещодавно прийнятих національних базових документів НВР економіки. Запровадження НВЗ знаходиться в руслі виконання Україною зобов'язань, прийнятих за міжнародними домовленостями у сфері протидії змінам клімату та адаптації до їх наслідків.

3. Найбільший ефект здійснення реформ, у тому числі запровадження НВЗ, досягається за умови консолідації зусиль з боку держави, підприємництва та громадськості, що і підкреслюється у статті та потребує розвитку інституцій, які покликані взаємодіяти за допомогою фінансово-економічного інструментарію ВВР. У цьому аспекті запропоновано об'єднання зацікавлених підприємств за територіальною та галузевою

ознаками. Також розглядаються підходи щодо організації взаємодії між державою, суспільством і підприємцями, які в підсумку приводять до відновлення і збереження агресурсного потенціалу, забезпечують збільшення рівня капіталізації сільськогосподарських земель, сприяють активізації розвитку ряду суміжних галузей господарства, чим створюються умови для подолання економічної кризи в Україні. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції Державної цільової програми розвитку аграрного сектора економіки на період до 2020 року» від 30 грудня 2015 р. № 1437-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npras/248907971>

2. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року» від 7 грудня 2016 р. № 932-р. URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=249573705>

3. Стратегія низьковуглецевого розвитку України до 2050 року, підготовлена за технічної підтримки проекту Агентства США з міжнародного розвитку «Муніципальна енергетична реформа в Україні» // Офіційний сайт Міністерства екології та природних ресурсів України. URL: <https://menr.gov.ua/news/31815.html>

4. Azadi, H., Ho, P., Hasfiati, L. Agricultural land conversion drivers: A comparison between less developed, developing and developed countries. *Land Degradation & Development*, September. 2010. Vol. 22. Issue 6. P. 596–604. URL: https://www.researchgate.net/publication/24777587_Agricultural_Land_Conversion_Drivers_in_Northeast_Iran

5. Статистичний щорічник України за 2015 рік/за ред. І. М. Жук. Київ: Державна служба статистики України, 2016. 575 с.

6. Букша І. Ф., Бутрим О. В., Пстернак В. П. Інвентаризація парникових газів у секторі землекористування та лісового господарства: монографія. Харків: ХНАУ, 2008. 238 с.

7. Ukraine's Greenhouse Gas Inventory 1990–2015: Annual National Inventory Report for Submission under the United Nations Framework Convention on Climate Change and the Kyoto Protocol / Ministry of Ecology and Natural Resources of Ukraine. URL: http://unfccc.int/national_reports/annex_i_ghg_inventories/national_inventories_submissions/items/10116.php

8. Швець О. Г. Еколого-економічний механізм рекультивації техногенно порушених земель: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.06. Київ, 2016. 21 с. URL: http://irbis-nbuu.gov.ua/cgi-bin/irbis_all/cgijirbis_64.exe

REFERENCES

Azadi, H., Ho, P., and Hasfiati, L. "Agricultural land conversion drivers: A comparison between less developed, developing and developed countries" *Degradation & Development*. 2010. https://www.researchgate.net/publication/24777587_Agricultural_Land_Conversion_Drivers_in_Northeast_Iran

Buksha, I. F., Butrym, O. V., and Pasternak, V. P. *Inventaryzatsiia parnykovykh haziv u sektori zemlekorystuvannia ta lisovoho hospodarstva* [Inventory of greenhouse gases in the land use and forestry sector]. Kharkiv: KhNAU, 2008.

[Legal Act of Ukraine] (2015). <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/248907971>

[Legal Act of Ukraine] (2016). <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=249573705>

"Stratehiia nyzkovuhletsevoho rozvytku Ukrainy do 2050 roku, pidhotovlena za tekhnichnoi pidtrymky proektu Ahentstva SShA z mizhnarodnoho rozvytku «Munitsypalna enerhetychna reforma v Ukraini»" [Ukraine's low carbon development strategy till 2050, prepared with the technical support of the United States Agency for International Development project "Municipal Energy Reform in Ukraine"]. Ofitsiinyi sait Ministerstva ekolohii ta pryrodnykh resursiv Ukrainy. <https://menr.gov.ua/news/31815.html>

Shvets, O. H. "Ekoloho-ekonomichnyi mekhanizm rekultyvatsii tekhnohenno porushenykh zemel" [Ecological-economic mechanism of reclamation of technogenically disturbed lands]. http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_all/cgiirbis_64.exe

Statystychnyi shchorichnyk Ukrainy za 2015 rik [Statistical Yearbook of Ukraine for 2015]. Kyiv: Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy, 2016.

"Ukraine's Greenhouse Gas Inventory 1990-2015: Annual National Inventory Report for Submission under the United Nations Framework Convention on Climate Change and the Kyoto Protocol". Ministry of Ecology and Natural Resources of Ukraine. http://unfccc.int/national_reports/annex_i_ghg_inventories/national_inventories_submissions/items/10116.php

УДК 651

ЛІСОВА РЕНТА ЯК ОБ'ЄКТ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ

©2018 ЛИСИЧКО А. М.

УДК 651

Лисичко А. М. Лісова рента як об'єкт економічного аналізу

Метою статті є дослідження поняття лісової ренти як об'єкта економічного аналізу. Досліджено сутність поняття «лісова рента». Визначено, що лісова рента є особливим об'єктом управління лісогосподарським комплексом України в цілому та лісогосподарськими підприємствами зокрема. Рента за спеціальне використання лісових ресурсів є об'єктом зацікавленості з боку як держави, так і корпоративного сектора, адже від її вартості залежить вартість деревини для промисловості та домашніх господарств. Досліджено праці вчених щодо класифікації ренти. Встановлено, що особливим видом природної ренти виступає рента за спеціалізоване використання лісових ресурсів. Визначено структуру складових системи рентних відносин у лісовому секторі відповідно до положень Податкового кодексу України

Ключові слова: рента, природна рента, лісова рента, лісові ресурси, рентні відносини, лісовикористання.

Рис.: 1. **Табл.:** 5. **Бібл.:** 23.

Лисичко Андріяна Михайлівна – здобувач, кафедра обліку та аудиту, Житомирський державний технологічний університет (вул. Чуднівська, 103, Житомир, 10005, Україна)

УДК 651

UDC 651

Лисичко А. М. Лесная рента как объект экономического анализа

Целью статьи является исследование понятия лесной ренты как объекта экономического анализа. Исследована сущность понятия «лесная рента». Определено, что лесная рента является объектом управления лесохозяйственным комплексом Украины в целом и лесохозяйственными предприятиями в частности. Рента за специальное использование лесных ресурсов является объектом заинтересованности со стороны как государства, так и корпоративного сектора, ведь от ее стоимости зависит стоимость древесины для промышленности и домашних хозяйств. Исследованы труды ученых по классификации ренты. Установлено, что особым видом природной ренты выступает рента за специализированное использование лесных ресурсов. Определена структура составляющих системы рентных отношений в лесном секторе в соответствии с положениями Налогового кодекса Украины.

Ключевые слова: рента, природная рента, лесная рента, лесные ресурсы, рентные отношения, лесопользование.

Рис.: 1. **Табл.:** 5. **Библ.:** 23.

Лисичко Андріяна Михайлівна – соискатель, кафедра учета и аудита, Житомирский государственный технологический университет (ул. Чудновская, 103, Житомир, 10005, Украина)

Lisichko A. M. Forest Rent as an Object of Economic Analysis

The article is aimed at researching the concept of forest rent as an object of economic analysis. The essence of the concept of «forest rent» has been researched. It has been defined that the forest rent is the object of management of the forest complex of Ukraine as a whole and forest enterprises in particular. Rent for special use of forest resources is the object of interest on the part of both the State and the corporate sector, because its value depends on the cost of timber for industry and households. Works of scholars on classification of rents were studied. It has been determined that the rent for specialized use of forest resources is a special kind of natural rent. The structure of constituents in the system of rent relations in the forest sector has been defined in accordance with provisions of the tax code of Ukraine.

Keywords: rent, natural rent, forest rent, forest resources, rent relations, forest management.

Fig.: 1. **Tbl.:** 5. **Bibl.:** 23.

Lisichko Andriyana M. – Applicant, Department of Accounting and Auditing, Zhytomyr State Technological University (103 Chudnivska Str., Zhytomyr, 10005, Ukraine)

Лісова рента є особливим об'єктом управління лісогосподарським комплексом України в цілому та лісогосподарськими підприємствами зокрема. Рента за спеціальне використання лісових ресурсів є об'єктом зацікавленості як з боку держави, так і з боку корпоративного сектора, адже від її вартості залежить вартість деревини для промисловості та домашніх господарств. Щодо зацікавленості

держави в лісовій ренті, то варто зазначити, що сплата рентних платежів за спеціалізоване використання лісових ресурсів має вагомe значення у формуванні державного та місцевих бюджетів. Так, на сайті Житомирського обласного управління лісового та мисливського господарства розміщено таку інформацію щодо до сплати до бюджету рентної плати та інших податків: «Майже 300 мільйонів гривень податків,